

23. *Трілленберг Г.* Інноваційно-кластерний підхід до розвитку туризму України в умовах глобалізації / Г. Трілленберг // Журнал європейської економіки. – 2014. – Т. 13. – № 4. – С. 401–414.

24. *Чорненька Н. В.* Організація туристичної індустрії: навч. посіб. / Н. В. Чорненька. – К.: Атіка, 2006. – 264 с.

25. *Voynarenko M. P.* Investment Attraction / M. P. Voynarenko // Regional forum “Social aspects and financing of industrial restructuring”. – 26 and 27 November 2003, Moscow, Russian Federation. Topic 6. – Regional dimension of industrial restructuring. United Nations Economic Commission for Europe. – Режим доступу: <http://www.unece.org>.

Melnychenko O. A., Velichko L. Y. Tourist Industry: Contents, Components, Clusters, Need for State Regulation.

Further development of interpreting the concepts of ‘tourist industry’ and ‘tourist cluster’ is provided. The classification of tourist industry components is upgraded. The need for state regulation of tourist clusters development has been emphasized.

Key words: state regulation, tourist cluster, tourist industry, contents, components.

Надійшла до редколегії 12.11.2015 р.

УДК 35/352:338.22

Ю. В. Боковикова,

к.держ.упр., доц.,

доцент кафедри державного управління ХарPI НАДУ,

м. Харків

ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ І БІЗНЕСУ

Доведено причини необхідності взаємодії влади та бізнесу в сучасному соціально-економічному середовищі України. Визначено інструменти взаємодії влади та бізнесу і з'ясовано можливості їхнього використання.

Ключові слова: бізнес, влада, інструменти взаємодії, органи місцевого самоврядування.

Ініціатором та основним агентом змін зазвичай виступає держава, що визначає стратегії, цілі перетворень та кроки їхньої реалізації. Разом з тим події 2005 та 2014 рр. підтверджують тезу про те, що український соціум певною мірою формується як суспільно-політичний організм, який вимагає співпраці з суспільством та бізнесом. Причому надії влади щодо побудови економіки пов'язано з бізнесом, а розв'язання соціально-економічних проблем – із суспільними інститутами. Відтак, влада має запропонувати систему, нові ідеї, нові форми суспільного та політичного життя, які б гарантували можливості самовдосконалення суспільству та бізнесу задля розвитку держави.

Зацікавленість у пошуку сучасних форм взаємодії влади та бізнесу визначається неефективною діяльністю державних підприємств, вимогами суспільства щодо якості життя, розширення можливостей для розвитку, отримання послуг тощо. Виходячи з вищезазначеного, означена тема є вкрай актуальною.

Питання взаємодії влади та бізнесу досліджувались зарубіжними – Дж. Гелбрейт, Джон Ст. Миль, К. Х. Рау, Джон М. Кейнс, Кембелл Р. Макконелл та ін. – та

українськими – А. Дегтяр, А. Халецький, С. Белай та ін. – вченими. До подальших досліджень у цьому напрямі спонукають сучасні соціально-економічні процеси, що свідчать про необхідність постійних джерел розвитку суспільства, які, зокрема, породжуються взаємодією влади та бізнесу.

Метою статті є визначення інструментів взаємодії влади та бізнесу та з'ясування можливостей їхнього використання в Україні.

Взаємодія влади та бізнесу має розгортатись з огляду на кілька тверджень.

По-перше, відповідно до бази даних МВФ щодо розвитку країн з 1993 по 2013 рр., Україна за динамікою ВВП посідає “почесне” останнє – 166-те місце. Україна стоїть на передостанньому місці серед європейських країн за душевим ВВП (бідніше лише Молдова), на першому – за корумпованістю (за рейтингом Transparency International) та на першому місці в Європі за рівнем економічної несвободи [9].

Відтак, будь-які спроби побудови сильної української економіки мають виходити з тих реалій, що свідчать про принципову необхідність змін у системі відносин “влада-бізнес”. Адже, як визначено в національній доповіді “Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів” [7, с. 138], ключовими суб'єктами, що впливають на забезпечення сталого розвитку, є:

- органи влади різного рівня (сфера розроблення, ухвалення та реалізації управлінських рішень);
- бізнес-структури (сфера господарської діяльності та економічного розвитку);
- громадянське суспільство (сфера громадської активності та самоорганізації, інститути громадянського суспільства);
- людина (сфера звичайного життя, повсякденні життєві практики).

З'ясування інструментів взаємодії влади та бізнесу має базуватись на стратегічних пріоритетах розвитку держави, що, зазвичай, визначаються в посланнях президента, стратегіях тощо. Станом на 12 січня 2015 р. рух уперед має здійснюватися, зокрема, за вектором розвитку, що передбачає відновлення макроекономічної стабільності, забезпечення стійкого зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створення сприятливих умов для ведення господарської діяльності та прозорої податкової системи [8].

Вважаємо, що реалізація визначених керівництвом країни завдань можлива, якщо налагодити постійний діалог між бізнесом і владою. При цьому каналами зворотного зв'язку, посередниками мають виступати бізнес-асоціації, що є формою самоорганізації ділового співтовариства, уособлюють інтереси суб'єктів підприємництва та мають впливати на рішення органів влади щодо створення сприятливих умов для розвитку бізнесу.

Окреме місце серед таких асоціацій посідає Торговельно-промислова палата України (далі – ТППУ). Відповідно до Закону України “Про торгово-промислові палати в Україні” [4], це є недержавна неприбуткова самокерована організація, яка на добровільних началах об'єднує юридичних осіб та громадян України, зареєстрованих як підприємці, а також їхні об'єднання (близько 10 тис. господарських суб'єктів усіх форм власності). Головні завдання ТППУ – створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, сприяння всебічному розвитку науково-технічних та торговельних зв'язків між українськими підприємцями та їхніми закордонними

партнерами, представлення інтересів її членів з питань господарської діяльності як в Україні, так і поза її межами. Ст. 3 зазначеного Закону серед завдань ТППУ також визначає взаємодію між суб'єктами підприємницької діяльності, координацію їхніх взаємовідносин із державою в особі її органів. Ст. 4 цього Закону зазначає, що державні органи сприяють торговельно-промисловим палатам у виконанні ними статутних завдань, а також, що відповідні державні органи здійснюють контроль і нагляд за діяльністю торговельно-промислових палат у межах своїх повноважень відповідно до законодавства.

Отже, у законодавстві чітко не визначено, яким чином, виступаючи однією з потужних громадських організацій країни, об'єднання підприємців у змозі легітимно лобювати та захищати свої інтереси.

Демократичні перетворення в Україні вимагають від влади пошуку нових форм взаємодії влади і бізнесу, якими могли б стати: створення громадських рад підприємців, що здійснювали б експертизу законопроектів і рішень органів влади, визначення механізмів урахування результатів громадської експертизи в нормативно-правових актах.

Одним із напрямів розвитку підприємницької діяльності та формування оптимальних взаємовигідних відносин між державною та суб'єктами підприємницької діяльності є інститут спеціальних (вільних) економічних зон, що формуються на територіях з унікальними перевагами. Метою створення спеціальних (вільних) економічних зон є [3] залучення іноземних інвестицій та сприяння їм, активізація спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, постачання на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг, залучення й упровадження нових технологій, ринкових методів господарювання, розвитку інфраструктури ринку, поліпшення використання природних і трудових ресурсів, прискорення соціально-економічного розвитку України.

Такий інструмент, як запровадження спеціальних режимів інвестиційної діяльності, на наш погляд, сприяє стимулюванню прискореного розвитку територій з унікальними (технологічними, природними тощо) перевагами.

Відіграє суттєву роль у соціально-економічному розвитку, забезпечує зайнятість та високу активність населення у населених пунктах малий і середній бізнес. Як відзначають науковці, для регіонів з високими показниками стану та позитивною динамікою зростання та розвитку малого та середнього бізнесу характерні такі риси:

- активність регіональної влади щодо стимулювання, підтримки та розвитку малого та середнього підприємництва;

- позитивне оцінювання з боку підприємців заходів щодо створення сприятливих умов для становлення, функціонування та розвитку бізнесу;

- активна участь громадських об'єднань підприємців у створенні та розвитку регіональної інфраструктури стимулювання, підтримки підприємництва, соціальне партнерство влади та бізнесу;

- різнобічна селективна підтримка малого та середнього підприємництва у пріоритетних для регіону областях, що відповідають стратегічним пріоритетам, цілям та завданням регіону, системна підтримка інноваційних та високотехнологічних кампаній;

– проведення регіональних, державних та міжнародних конкурсів, виставок та інших заходів;

– високий рівень інформатизації, представленість в Internet-мережі [1, с. 162].

По-друге, реалізація ідей трансформації системи влади, закладених у змінах до Конституції України, можлива не лише завдяки формуванню нових об'єднаних громад, проведенню місцевих виборів, формуванню виконкомів рад у новому форматі, а й за умови стабільного поповнення місцевих бюджетів, пожвавлення підприємницької діяльності на територіях через створення умов для бізнесу.

Особливої уваги заслуговують підприємства малого бізнесу, враховуючи їхню особливу значущість для місцевих жителів, адже ці підприємства пропонують товари та послуги безпосередньо для місцевого населення, забезпечують зайнятість та надходження до місцевого бюджету. Тому особливу роль відіграє взаємодія всіх представників влади в населених пунктах стосовно надання органами місцевого самоврядування дозволів на ведення господарської діяльності.

Велике значення в цьому процесі сьогодні відіграють центри надання адміністративних послуг. Наприклад, Центр надання адміністративних послуг міста Харкова – це постійнодіючий робочий орган Харківської міської ради, у якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг (у м. Харкові це 24 місцевих та 16 регіональних підрозділів дозвільних органів). Його основними принципами роботи є: орієнтація на суб'єкта звернення; відкритість, прозорість та зрозумілість процедур; запобігання корупційним діям, ліквідація посередницьких послуг; забезпечення вільного доступу суб'єктів звернення до інформації про стан розгляду звернень; оперативність у вирішенні питань; забезпечення рівності прав всіх суб'єктів звернення. До стратегічних цілей діяльності Центру віднесено:

– надання інформаційної, консультаційної та практичної допомоги фізичним та юридичним особам в отриманні адміністративних послуг, у т. ч. документів дозвільного характеру для здійснення господарської діяльності;

– розроблення й упровадження заходів для спрощення механізмів і скорочення термінів отримання у відповідних установах адміністративних послуг, у т. ч. документів дозвільного характеру;

– визначення причини виникнення наявних перешкод у започаткуванні та здійсненні господарської діяльності, надання пропозицій щодо подальшого реформування в сфері адміністративних послуг, у т. ч. дозвільних процедур та оформлення документів дозвільного характеру та оформлення документів;

– підготовка пропозицій щодо перегляду чинних порядків отримання адміністративних послуг, здійснення погоджувальних (дозвільних) процедур державними органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємствами та організаціями;

– проведення моніторингу та аналізу документів дозвільного характеру щодо дотримання ними порядку здійснення дозвільних процедур.

Підвищення ефективності та якості роботи центрів надання адміністративних послуг через прискорення оформлення дозвільної документації, безумовно, сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу в населених пунктах.

Підприємницька діяльність у багатьох випадках передбачає оренду приміщень. Діяльність місцевої влади щодо залучення підприємців має полягати, зокрема, у пошуку та підготовці приміщень муніципальної власності до здачі в оренду, що має за мету їхнє ефективне використання, утримання, а також поповнення таким чином місцевого бюджету.

Місцева влада відповідно до Бюджетного кодексу України регулює питання місцевого оподаткування. Отже, ради мають реальну можливість створювати привабливе для проживання громадян соціальне середовище. Наприклад, Харківська міська рада прийняла рішення щодо податку на нерухомість, що є відмінною від земельної ділянки. Законом було введено оподаткування нежитлової нерухомості та одночасно вдвічі знижено розмір житлової площі для фізичних осіб, що не обкладається податком. Зокрема, розмір такої площі квартир, відповідно до Закону, зменшився зі 120 до 60 м², житлових будинків – з 250 до 120 м², загальної площі квартир та будинків – з 370 до 180 м² на одного власника. Але у Харкові було прийнято рішення підвищити розмір пільги для квартир з 60 до 120 м², для загальної площі квартир та домів зі 180 до 240 м². Отже, податок з квартир загальною площею менше 120 м² і будинку площею менше 120 м² не сплачується [7].

Податкові процедури мають бути прозорими та простими, зрозумілими та легко вживаними будь-яким підприємством та підприємцем. Прозорість вимагає необхідності висвітлення всіх законів та їхніх роз'яснень, безкоштовне розповсюдження документів, що описують податкові зобов'язання для підприємств, що діють та відкриваються. У сучасних економічних умовах це можливе лише завдяки мережі Internet та повсякденній діяльності влади, що має дбати про залучення бізнесу до економічного розвитку територій. Система, за якої підприємці не мають чіткого уявлення про те, якими є їхні податкові обов'язки, породжує корупцію, викликає непотрібні витрати, створюючи необхідність у консультантах, що допомагають працювати в рамках закону. Спрощені процедури, навпаки, полегшують підприємству виконання податкових зобов'язань.

Позиціонування місцевої влади в європейському просторі та визнання європейськими інституціями її діяльності щодо покращання відносин між країнами та громадянами Європи, розповсюдження ідеї єдиної Європи сприяє побудові міжнародних економічних відносин. Місто Харків – перше та єдине місто в Україні, що володіє повним комплектом нагород Ради Європи: Дипломом, Почесним Прапором, Таблицею Європи та Призом Європи.

Отримання європейських нагород не тільки значно підвищує статус міста, а й відкриває широкі можливості в галузі співробітництва з перспективними містами та регіонами, а також з міжнародними організаціями та фондами.

Отже, інструментами взаємодії, що безпосередньо залежать від місцевої влади та впливають на розвиток бізнесу, мають стати:

- зрозумілі правила реєстрації, доступні витрати на неї, стабільність вимог та чіткі терміни оформлення документів,
- доступна оренда приміщень, доступний рівень місцевих податків,
- офіційний характер відносин .
- безперешкодне, вчасне, законне отримання документів дозвільного характеру в центрах надання адміністративних послуг;

– позиціювання місцевої влади в європейському просторі та визнання європейськими інституціями її діяльності.

По-третє, розвиток відносин між владою та бізнесом має стати постійною складовою діяльності влади, виходячи з розуміння необхідності вкладання величезних ресурсів в інфраструктуру населених пунктів та недостатності обсягів бюджетного фінансування. З поступовою передачею повноважень на території та фінансовою децентралізацією обсяги централізованого бюджетного фінансування населених пунктів природно будуть зменшуватись.

Регулювання господарських процесів на рівні населених пунктів зумовлено вимогою реалізації державної політики на територіях, у т. ч. органами місцевого самоврядування, а також потребою вирішення проблем недостатності ресурсів на містах. Зокрема, це стосується ресурсів розвитку та технічного вдосконалення муніципальної інфраструктури, вирішення питань технологічної та екологічної безпеки роботи соціально значущих об'єктів, формування прозорих відносин на ринку комунальних послуг. У таких умовах перспективною формою реалізації інфраструктурних проектів виступає державно-приватне партнерство, яке можна розглядати як дієвий механізм підвищення ефективності державних інвестицій за рахунок залучення капіталу та управлінського досвіду приватного бізнесу. У його рамках цікавим інструментом здається фінансовий лізинг, що об'єднує всі елементи зовнішньо-торгівельних, кредитних та інвестиційних операцій. Сьогодні в європейських країнах 25–30 % інвестицій припадає на лізингові операції. Фінансовий лізинг в Україні – це вид цивільно-правових відносин, що виникають за договором фінансового лізингу. Відповідно до договору особа набуває у власність річ у продавця (постачальника) та здійснює йому періодичні платежі протягом строку дії договору. Для органів місцевого самоврядування, які шукають можливість оновлення та розширення парку міського комунального електротранспорту, реалізації інфраструктурних проектів за відсутності оборотних та бюджетних коштів, лізинг є реальною можливістю вирішення цих проблем, оскільки такі договори укладаються на тривалий строк (п'ять-сім років). Причому Закон України “Про фінансовий лізинг” (ст. 8) [5] надає можливість у подальшому викупити необхідний для міста об'єкт.

Для органів місцевого самоврядування лізинг як форма господарської операції має переваги порівняно з іншими джерелами фінансування з огляду на таке:

– більш прості схеми забезпечення виконання зобов'язань, оскільки майно, що передається в лізинг, є водночас, і заставою – з цієї причини лізингодавці менш вимогливі до попередньої кредитної історії лізингоотримувача [2];

– лізинг не обмежує можливості органу місцевого самоврядування в отриманні кредитів;

– лізинг є однією з найбільш доступних форм довгострокового фінансування для отримання техніки;

– це комплексна послуга, що може передбачати включення в суму платежів з лізингу витрат щодо реєстрації, страхування, сервісу, технічного огляду;

– договір фінансового лізингу може передбачати доповнення стосовно дострокового викупу об'єкта лізингу, порядку розрахунку за надані послуги, тобто

платежі можна побудувати відповідно до очікуваного грошового потоку лізингодержувача, що дасть можливість мінімізувати фінансові та соціальні ризики при здійсненні господарських відносин.

Слід зазначити, що жорстке виконання договорів сприяє побудові довгострокових стабільних відносин інвесторів та місцевої влади, формуванню її позитивного іміджу в бізнес-середовищі. Подібні договори лізингу щодо міського транспорту було укладено в містах України – Луганську, Дніпропетровську, Харкові.

Зрештою, відносини влади і бізнесу вважаються вкрай важливими з огляду на те, що власне його представники (середній клас) є основою громадянського суспільства, його каркасом, що здатен нести соціальну, фінансову, моральну, політичну відповідальність за вчинені дії.

Принциповими інструментами взаємодії влади та бізнесу мають стати:

- залучення представників влади всіх рівнів, спілок підприємців до обговорення проблем підприємництва, розроблення пропозицій органами державної влади, місцевого самоврядування для створення відповідного правового поля та локальних нормативно-правових актів щодо розвитку підприємництва (спеціальні режими оподаткування, фінансування та кредитування малого бізнесу, трудові відносини та соціальний захист підприємців та найманих працівників тощо), включення спілок підприємців у нормотворчу діяльність;

- запровадження спеціальних режимів інвестиційної діяльності з метою стимулювання прискореного розвитку територій з унікальними перевагами;

- активна діяльність регіональних та місцевих органів влади щодо стимулювання малого та середнього бізнесу;

- налагодження ефективної та якісної діяльності центрів надання адміністративних послуг;

- використання фінансового лізингу як інструмента розвитку населених пунктів;

- прозорість діяльності влади та постійне інформування щодо податкових обов'язків, спрощені процедури оподаткування.

Перспективами подальших розвідок мають стати практичне опрацювання означених інструментів взаємодії влади та бізнесу та економічне оцінювання їхнього впливу на розвиток територій.

Література:

1. Бизнес и власть в России: теория и практика взаимодействия : монография / [науч. ред. и рук. авт. кол. А. Н. Шохин] ; Нац. исслед. ун-т “Высш. шк. экономики”. – М. : ИД Высш. шк. экономики, 2011. – 349 с.

2. Грищенко О. Фінансовий лізинг: історія, сучасність та перспективи розвитку / О. Грищенко // Юрид. журн. – 2006. – № 3. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2192>.

3. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон : Закон України // ВВР України. – 1992 – № 50. – Ст. 676.

4. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України // ВВР України. – 1998. – № 13. – Ст. 52.

5. Про фінансовий лізинг : Закон України // ВВР України. – 1998. – № 16. – Ст. 68.

6. Рішення “Про внесення змін до рішення 4-ї сесії Харківської міської ради 6-го скликання від 12 січ. 2011 р. № 126/11 “Про врегулювання питань справляння податків на

території міста Харкова відповідно до норм Податкового кодексу України”. – Режим доступу : http://izvestia.kharkov.ua/content//documents/11791/1179002/files/06_oficialnoye%20prilojenie-1.pdf.

7. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів : нац. допов. / [за ред. акад. НАН України Е. М. Лібанової, акад. НААН України М. А. Хвесика]. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.

8. Про Стратегію сталого розвитку “Україна-2020” : Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

9. Федорін В. Економіка популізму / В. Федорін // Економічна правда. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/10/1/561862/>

Vokovykova Yu. V. Reciprocity of authority and business.

Reasons of necessity of reciprocity of authority and business in modern social-economic environment of Ukraine have been proved. Collaboration tools of authority and business have been determined and their possible uses have been defined.

Key words: business, authority, collaboration tools, local government.

Надійшла до редколегії 02.11.2015 р.

УДК 351

В. С. Дорошенко,

к.і.н.,

доктор економіки, академік Української академії наук,

м. Київ

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕНЬ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Аналізується розвиток теорії управління, формування різних шкіл управлінської думки в контексті інституціоналізму.

Ключові слова: інституціоналізм, інститути політичної сфери, соціальне управління, спільні інтереси людей, державне управління.

Важливе значення в контексті інституціональних засад досліджень у системі державного управління має освоєння світового комплексу управлінських знань, що почав складатися в самостійну науку з початком ХІХ ст. Згодом інституціоналізувалася наука політики (створено лабораторію, а потім і кафедру політології в Колумбійському університеті у Нью-Йорку, виникла Лондонська школа економіки та політичних наук).

Уміння управляти почали трактувати як таку систему, що включає в себе знання про органи державного управління, їхні програми, а найважливіше – про способи їхньої ефективної організації.

У деяких українських дослідників ця якісна зміна підіймається до рівня типологізації. “Існує два типи державного управління, – пише автор найоб’ємнішої книги з державної політики та управління, – *застаріле і нове*. Прихильники першого вважали кращим для всієї системи управління наявність досвіду і знань... *Нове* державне управління відмовилося від розмежування управління й політики.